

ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Εμφάνιση και εξέλιξη του όρου

- **Παιδαγωγική** < Παιδαγωγός: «παις» + «άγω»
- Παιδαγωγώ: συνοδεύω - ανατρέφω, καθοδηγώ, εκπαιδεύω
- «**Παιδαγωγική**» (τέχνη - επιστήμη)
- Όρος της καθημερινότητας, προεπιστημονικός και επιστημονικός όρος: ποικιλία σημασιών
- Εξέλιξη της Παιδαγωγικής: από ανθρώπινη ενέργεια στην επιστημονική της θεώρηση (πριν από 200 χρόνια)

Έννοια και εξέλιξη της «Παιδαγωγικής»

- Σύνδεση με την έννοια της **αγωγής**
- **Αγωγή:** κεντρική έννοια
 - ▣ φαινόμενο που χρονικά συμπίπτει με την εμφάνιση του ανθρώπου στη Γη
 - ▣ απόκτηση και μετάδοση πείρας βασική για **επιβίωση**
 - ▣ εξέλιξη/ διαφοροποίηση μέσα στο χρόνο
- **Παιδαγωγική:** σύνολο από απόψεις, εμπειρίες και δραστηριότητες σχετικά με την **αγωγή** και του **νέου ανθρώπου**
 - ▣ η παιδαγωγική ως «**πρακτική**» (πράξη)
 - ▣ η παιδαγωγική ως «**γνωστικός χώρος**» (θεωρία)

Φάσεις εξέλιξης της Παιδαγωγικής

- **1η φάση:** παιδαγωγική τέχνη ή η Παιδαγωγική ως **η «τέχνη» της αγωγής**
- **2η φάση:** η Παιδαγωγική ως σύστημα οδηγιών ή **πρακτικές διδασκαλίες»** περί την αγωγή και την εκπαίδευση
- **3η φάση:** η Παιδαγωγική ως **η «επιστήμη»** της αγωγής και της εκπαίδευσης

Παιδαγωγική ως «η τέχνη της αγωγής»

- Οι παλαιότεροι ---- στους νεώτερους (καθοδήγηση και μύηση - συλλογική εμπειρία)
- **Παιδαγωγική γνώση** = προσωπικές εμπειρίες και πεποιθήσεις, προσωπικές αντιλήψεις για τη ζωή και τον άνθρωπο, παραδόσεις σε θέματα αγωγής παιδιών
- Παιδαγωγική «**τέχνη**» (όχι επιστήμη): ανοιχτή σε όποιον θέλει να την ασκήσει, χωρίς αρχές και κριτήρια αξιολόγησης

Παιδαγωγική ως «διδασκαλίες για την αγωγή και την εκπαίδευση»

- Οι **ασκούντες** την αγωγή: γονείς – **δάσκαλοι** («**ειδικοί**»)
- Πρώτες **προ-επιστημονικές** προσπάθειες
 - ▣ ταξινόμηση και συστηματοποίηση του τρόπου μετάδοσης της παιδαγωγικής γνώσης και των προβλημάτων
- «**Διδασκαλίες αγωγής**»: συγγραφή οδηγιών και πρακτικών συστάσεων προς «παιδαγωγούς»
- Η **εγκυρότητα** στηρίζεται στην επίκληση φιλοσοφικών θέσεων ή θεικών δυνάμεων ή μιας κρατικής αυθεντίας (χριστιανική αγωγή: Αγ. Αυγουστίνος, Λούθηρος, ...)

Η επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

- **Φάση επιστημονικής θεωρητικής συγκρότησης** από τον 17^ο αιώνα και μετά
- Πορεία παράλληλη με την εξέλιξη της επιστήμης, αλλά και με δικούς της ρυθμούς
- Από την «επιστήμη» της **Παιδαγωγικής**
- στις **Επιστήμες της Εκπαίδευσης** (μέσα του 20ού αι.)

Απαρχές της παιδαγωγικής επιστημονικής σκέψης

- Η **φιλοσοφική** Παιδαγωγική
 - Χρησιμοποιούνται φιλοσοφικές, θεολογικές και πολιτικές παραδοχές για θέματα αγωγής, μέσα από θεωρητικό λόγο και φιλοσοφικό στοχασμό
- Απαρχές: **αρχαία ελληνική φιλοσοφική σκέψη**
- **Πυθαγόρειοι**
 - Οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε **βαθμίδες**
 - **Γνώση** προερχόμενη από έρευνα και καλλιέργεια πολλών κλάδων (αριθμητική, γεωμετρία, μουσική, αστρονομία, φιλοσοφία)
 - **Αυθεντία** του δασκάλου
 - **Συνέπεια** έργων και λόγων
 - **Ασκητικός** τρόπος ζωής – αυστηροί κανονισμοί
 - Προτεραιότητα **προφορικής διδασκαλίας**

Απαρχές της παιδαγωγικής επιστημονικής σκέψης

- **Σωκρατική – Πλατωνική** φιλοσοφία
- **Παιδεία:** απώτατος στόχος η **ευδαιμονία**
 - ▣ Καλλιέργεια δεξιοτήτων, απόκτηση γνώσεων, συστηματική άσκηση του νου
 - ▣ **Μαιευτική** μέθοδος (αλήθεια, παιδεία συνομιλητή)
- **Πολιτεία** του Πλάτωνα: πραγματεία για την **εκπαίδευση**
- **Νόμοι:** φιλοσοφικές σκέψεις περί **παιδείας**

Απαρχές της παιδαγωγικής επιστημονικής σκέψης

- **Αριστοτελική** φιλοσοφία (Ηθικά Νικομάχεια, Πολιτικός)
- Παιδαγωγική = αναζήτηση της γνώσης γύρω από το φαινόμενο της **αγωγής** (κλάδος της **πρακτικής φιλοσοφίας**)
- Σκοποί της αγωγής, αρχές της παιδαγωγικής πράξης, ο ανθρώπινος προορισμός, μορφές οργάνωσης της αγωγής, αντικείμενο της αγωγής
- Παιδαγωγικές απόψεις ξεκομμένες από οποιοδήποτε πλαίσιο αναφοράς – καθολικότητα παιδαγωγικών φαινομένων
- Εξέταση της οντολογίας και δεοντολογίας των εκπαιδευτικών πραγμάτων

Απαρχές της παιδαγωγικής επιστημονικής σκέψης

□ Ρωμαϊκή εποχή

- Κικέρωνας (De Oratore) – Κοιντιλιανός (Institution Oratoria)

□ Αγωγή =

- Καλλιέργεια ρητορικής δεινότητας
- Ισορροπημένη μόρφωση (λογοτεχνία, γεωμετρία, ιστορία, φιλοσοφία, κλπ)
- Αυτόνομη σκέψη
- Συμμετοχή στα κοινά
- Ηθική διάσταση της αγωγής

Απαρχές της παιδαγωγικής επιστημονικής σκέψης

- **Μεσαιωνική περίοδος – Βυζάντιο**
- **Μορφωτικό ιδεώδες**
 - ▣ Διδασκαλία του Θείου λόγου
 - ▣ Καλλιέργεια ενάρετων πιστών

- **Φιλοσοφία – Θεολογία**

- Κλήμης Αλεξανδρείας, Ωριγένης
- Ιωάννης Χρυσόστομος, Μεγάλος Βασίλειος, Γρηγόριος Θεολόγος
- Ιερός Αυγουστίνος
- Αβελάρδος, Θωμάς Ακινάτης

Απαρχές της παιδαγωγικής επιστημονικής σκέψης

- **Αναγέννηση (16^{ος} αι)**
- **Διανοητές**
 - στροφή στην αρχαία ελληνική σκέψη
 - παιδοκεντρισμός

- Βιργίλιος, Έρασμος
- Λούθηρος
- Μουρ, Έλλιοτ

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

- **17^{ος} αι:** αρχίζει να διαμορφώνεται μια καθαρά «παιδαγωγική» σκέψη
- **Ratke (Ρατίχιος) - Nova Didactica** (Νέα Διδακτική)
- Εισάγεται η έννοια της «**διδακτικής**» - επικέντρωση στον τρόπο διδασκαλίας
- **Αρχές:**
 - κεντρικός ο ρόλος του **δασκάλου**
 - η διδασκαλία να στηρίζεται στις **εμπειρίες** των παιδιών
 - να ακολουθεί τη **φυσική σειρά και τάξη** που υπάρχει στο μυαλό τους
 - έμφαση στη συχνή **επανάληψη**
 - αποφυγή της **απομνημόνευσης**
 - αρκετά **διαλλείματα**

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

□ 17^{ος} αι: Comenius

- **Didactica Magna** («Μεγάλη Διδακτική: πραγματεία περί της παγκόσμιας τέχνης του διδάσκειν τα πάντα στους πάντες»)
- Το πρώτο σύστημα αρχών για τη διδασκαλία και μάθηση
- Η απόκτηση γνώσεων ξεκινά από το Νηπιαγωγείο
- Επαγωγική μέθοδος: από το εύκολο στο πιο δύσκολο
- Εποπτική διδασκαλία
- Έμφαση στις αισθήσεις
- Το παιχνίδι ως μέσο αγωγής

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

- **18^{ος} αι** (Διαφωτισμός): τάση για συγκρότηση θεωριών περί την αγωγή
 - **Rousseau** – «**Αιμίλιος ή περί αγωγής**» (1762)
 - Περί διαπαιδαγώγησης του παιδιού
 - Φιλοσοφική πραγματεία για την φύση του ανθρώπου
 - Μυθιστόρημα «μαθητείας»
 - 5 κεφάλαια («βιβλία»)
 - Ανατρεπτικό – απαγορεύεται - εμπνέει
 - Ο άνθρωπος έχει μια έμφυτη καλή φύση – η κοινωνία την διαφθείρει
 - Θεωρία – εκπαιδευτική φιλοσοφία: πρόταση για μια εκπαίδευση που θα διατηρήσει την «φυσικότητα» στο άτομο και θα τον καταστήσει «ιδανικό πολίτη»
 - Προσωπική αναζήτηση της γνώσης από τον μαθητή
 - Δάσκαλος: βοηθός, συνοδοιπόρος, υποκινητής

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

□ 18^{ος} - 19^{ος} αι: Pestalozzi

- Σχολείο για φτωχά και εγκαταλελειμμένα παιδιά
- Παιδαγωγός, φιλόσοφος: δικαίωμα του λαού στην εκπαίδευση
- Αρχές:
 - Ολόπλευρη αλλά σταδιακή καλλιέργεια – μόρφωση
 - «Γνωρίζω – θέλω – μπορώ»
 - Αναμόρφωση κοινωνίας στη βάση ισότητας – ελευθερίας
 - Πρόκληση ενδιαφέροντος μαθητών - αυτενέργεια
 - Προσαρμογή στις ανάγκες – ενδιαφέροντα μαθητών
 - «Αλληλοδιδασκαλία» μαθητών – συνεργασία, αλληλοβοήθεια (Καποδίστριας)
 - Η αγάπη διαπνέει κάθε ενέργεια αγωγής

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

- **19^{ος}** αι: η Παιδαγωγική αρχίζει να αποκτά επιστημονικότητα
 - **Herbart**: πατέρας της επιστημονικής παιδαγωγικής
 - **Ηθικοποίηση** της αγωγής
 - Τα πέντε **στάδια** της διδασκαλίας: προπαρασκευή, προσφορά, σύγκριση, σύλληψη, εφαρμογή
 - **Δασκαλοκεντρική** προσέγγιση – τυποποίηση και οργάνωση γνώσης
 - Κριτική
 - Δυνατότητες και προϋποθέσεις μόρφωσης του ανθρώπου
 - Καθορισμός των στόχων της εκπαίδευσης
 - Μεθόδευση της διδασκαλίας
 - Η Παιδαγωγική μπαίνει στα Παν-μια
 - Συζητείται κατά πόσο είναι «ανεξάρτητη» επιστήμη
 - **Παιδαγωγική**: βασίζεται στη **Φιλοσοφία** και **Ψυχολογία**;;

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμη»

- Αρχές 20ού αι: σύστημα επιστημονικής σκέψης
- Συνδέεται με μια σειρά από συνθήκες:
 - ▣ φαινόμενα της αγωγής: πιο πολύπλοκα
 - ▣ παιδαγωγική πράξη: πιο σύνθετη
 - ▣ δεν αρκεί η χαρισματική ικανότητα του παιδαγωγού και η εμπειρία του
 - ▣ χρειάζεται επιστημονικό υπόβαθρο να οργανωθούν οι διάφορες διαδικασίες και να μελετηθούν τα φαινόμενα
 - ▣ οι πρακτικές φιλοσοφίες δεν έχουν τίποτα το ορθολογικό και το μεθοδικό

Η Παιδαγωγική ως «επιστήμη»

- ▣ Αποδεσμεύεται από Θεολογία και Φιλοσοφία (Ηθική)
- ▣ Διαφοροποιούνται οι μέθοδοι και τα αντικείμενα ενασχόλησής της
- ▣ Δέχεται επιδράσεις από τις κοινωνικές επιστήμες (Ψυχολογία, Κοινωνιολογία) και άλλα επιστημονικά πεδία
- ▣ Καλείται να καθορίσει το αντικείμενό της σε σχέση με συγγενείς επιστήμες, ως **αυτόνομη και εφαρμοσμένη επιστήμη**
- ▣ Στρέφεται στην **έρευνα** της εκπαιδευτικής **πραγματικότητας**
- ▣ με στόχο την παροχή καλύτερης **εκπαίδευσης/ κατάρτισης** σε **εκπαιδευτικούς**
- ▣ Από την Παιδαγωγική Επιστήμη στις **Επιστήμες της Εκπαίδευσης**